

Щодо захисту і бронювання літака, то тут ми теж співпрацюємо з інститутами НАН України. Ми розуміємо, що без сучасних технологій літаки неконкурентоспроможні: їх необхідно розробляти, виготовляти й експлуатувати на рівні сучасних вимог. Тільки завдяки цьому у нас є багато зарубіжних партнерів. Маємо намір значно

підвищити аеродинамічну досконалість майбутніх літаків, збільшити їх ресурс та надійність, зменшити вагу, знизити експлуатаційні затрати. Загалом підвищити економічну експлуатацію авіатехніки, забезпечити високий рівень комфорту та конкурентоспроможності літаків АНТК імені О.К. Антонова.

**Л.Г. РУДЕНКО,
член-кореспондент НАН України,
директор Інституту географії НАН України**

У річному звіті НАН України, що його виголосив президент Академії Б.Є. Патон, достеменно підтверджено курс головної наукової інституції країни на освоєння нових форм планування і виконання науководслідних робіт, оновлення лабораторної бази та створення центрів колективного користування унікальними приладами. А головне — є намагання і є певна підтримка з боку Академії, спрямовані на закріплення молодих науковців.

Окрім здійснення фундаментальних досліджень, Академія працює над розгортанням програмно-цільових методів розвитку науки і практичним впровадженням її результатів. Підтвердженням цього є Програма підготовки і видання Національного атласу України (НАУ), затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 26.12.2003 р. Згідно з нею державним замовником створення НАУ визначено НАН України, а керівником Програми — академіка НАН України А.П. Шпака. Постанові передував Указ Президента України від 1.08. 2001 р., в якому було затверджено склад Координаційної ради з підготовки і видання НАУ у складі 39 осіб на чолі з двома співголовами. Від НАН України співголовою цієї ради визначено президента Академії академіка НАН України Б.Є. Патона.

Голова Координаційної ради і керівник цієї програми, члени ради й експертні групи провели величезну організаційну координуючу і наукову роботу, про яку доповім учасникам Зборів, адже виконання Програми було покладено на Інститут географії. Я спинюся тільки на трьох основних моментах.

Перше — це сучасне трактування Національного атласу.

НА кожної держави належить до найвизначніших досягнень різних наукових галузей та цивілізованої культури. Концентруючи колосальну, різноманітну і зіставну за часом, одиницями виділів просторову інформацію про природу, історію, населення, економіку й екологію держави, такі атласи подають її у науково систематизованому, зіставному, оглядовому та картографічно-візуалізованому вигляді. Вони виконують функцію накопичувачів геоінформації, призначеної для використання у сферах суспільної практики: адміністративному впорядкуванні території, збалансованому розвитку всіх галузей господарства, поліпшенні життєдіяльності населення, розв'язанні проблем природокористування, оздоровлення навколишнього середовища, збереження пам'яток природи та матеріальної культури.

Отже, Національні атласи в XXI столітті є найбільш досконалими візитівками держав, що являють собою репрезентативні інформаційні системи, які спираються на інтеграцію знань з багатьох наук. Такі атласи не тільки фіксують на певний час новітні наукові знання, а й у їхніх суміжних зонах сприяють відкриттю нових закономірностей розвитку Природи та результатів взаємодії Суспільства і Природи.

Друге — це особливості і структура Національного атласу України.

Основна мета створення НАУ — сприяння розвитку держави та її регіонів завдяки цілеспрямованому опрацюванню інформації у певних часових форматах, поданню у картографічній формі основних етапів її історичного розвитку, особливостей природи, населення, культури, господарства та екологічного стану компонентів природи, а також ролі та місця України у міжнародних відносинах. Цієї мети досягнуто. Зважаючи на умови, що склалися в Україні (незавершеність реструктуризації господарства у зв'язку з переорієнтацією його на ліберальну економіку, періодичні політичні кризи, складність із фінансуванням робіт, намагання завершити все у стислі строки) НАУ виготовлено (він на стадії видання) в одному томі. Атлас підготовлений до видання державною мовою (назви карт на його сторінках дано ще й російською й англійською).

Структуру НАУ, визначену в його Концепції, яка розроблена в 2001 р. в Інституті географії, уточнювали експертні групи, залучені з профільних інститутів НАН України: геології, геофізики, ботаніки, зоології, морського гідрофізичного інституту, історії, демографічних та соціальних досліджень, РПС, археології, українознавства, української археології та джерелознавства, гідрометеорологічного, ґрунтознавства і агрохімії, Київського, Одеського, Львівського, Таврійського і Чернівецького національних

університетів. Підготовку до видання НАУ здійснює НВП «Картографія», а електронну форму — ЗАТ «Інтелектуальні системи ГЕО».

Атлас вміщує 6 тематичних блоків:

- ✦ загальна характеристика — 44 карти;
- ✦ історія — 80 карт;
- ✦ природні умови та природні ресурси — 321 карта;
- ✦ населення та людський розвиток — 178 карт;
- ✦ економіка — 178 карт;
- ✦ екологічний стан природного середовища — 76 карт.

Блоки карт, разом із текстами та іншими супроводжуючими матеріалами — це майже 500 сторінок атласу форматом 315×470 мм.

Третє — це значення Національного атласу України.

НАУ має низку важливих функцій. Це такі, як представницька, культурно-просвітницька, науково-освітня, функція сприяння регіональному і міжрегіональному розвитку, інформаційна та інші.

За браком часу коротко спинюся на значенні Національного атласу України в розвитку вітчизняної науки.

Завдяки аналізу й синтезу закладених у НАУ новітніх знань виявляються і досліджуються концептуальні та інформаційні «білі плями» щодо окремих важливих об'єктів, викладено новітні результати фундаментальних знань про Природу і Суспільство та їхню взаємодію на початку XXI ст. Зокрема:

- ✦ вдосконалено методологію комплексного дослідження й уявлення щодо будов та просторово-часових змін закономірностей формування і функціонування різноманітних і полігенних природних систем;
- ✦ розвинуто концепцію комплексного дослідження народонаселення як складного суспільного феномена в єдності його духовних, соціальних та матеріальних ознак;

- ♣ поглиблено наукові підходи до вивчення видів економічної діяльності людини, розширено структуру показників для її дослідження в умовах складних трансформацій;
- ♣ сформовано концептуальні підходи до оцінювання екологічного стану компонентів природи;
- ♣ реалізовано нові способи до висвітлення й картографічного відображення процесів державотворення на території України впродовж IX–XXI століть;
- ♣ обґрунтовано сутність геоінформаційного картографування, що базується на застосуванні новітніх інформаційних (на жаль, не вітчизняних) програмних продуктів;
- ♣ сформовано унікальну просторову базу даних про Природу і Суспільство України.

На жаль, фінансування цієї унікальної роботи здійснювалося не так, як це вписано у Постанові Кабінету Міністрів Ук-

раїни. Тільки завдяки розумінню керівництвом НАН України важливості такого комплексного і новітнього інформаційного продукту для держави розробники отримали фінансування з коштів, виділених на технічну підтримку розвитку нашої Академії. Результатом цього є те, що Україна, як і всі інші держави, матиме цей унікальний продукт. Найближчі наші сусіди їх уже розробили (Польща – наприкінці 90-х років, Білорусь – у 2002 р., Росія вже видала два томи з чотирьох). Тепер, завдяки спільним зусиллям учених НАН України та вищих навчальних закладів, можемо відзначити новий рівень репрезентації нашої держави в інформаційному просторі Планети.

Пропоную схвалити звітну доповідь, яка різниться від попередніх років висвітленням конкретних завдань, що стоять перед Академією наук. Бажаю Б.Є. Патону як президенту НАН України успіхів у вирішенні цих завдань.

А.І. ШИРОКОВ, голова ЦК профспілки НАН України

Я спинюся лише на двох аспектах звітної доповіді: фінансування науки і престиж наукової праці та її оплата.

Характеризуючи політичну кризу, яка склалася у країні останнім часом, академік Борис Ілліч Олійник слушно зауважив, що в цьому є провина обох конфліктуючих сторін, а народна мудрість з цього приводу каже: «обоє – рябоє».

Якщо взяти на себе сміливість і трішки вдосконалити народну творчість, то є підстави вважати, що коли йдеться про ставлення влади до науки, то не двоє, а всі троє «рябоє» – Уряд, Верховна Рада і Президент України.

З одного боку, існує вдосталь законодавчих актів, постанов, указів, рішень РНБО,

які визнають науку важливим чинником суспільного прогресу, інноваційного розвитку і зростання економіки, одним з головних елементів національної безпеки держави. А що ж у практичній площині?

Готуючись до IV з'їзду нашої профспілки, ми проаналізували стан фінансування науки у державних бюджетах упродовж останніх десяти років. Цьогоріч частка видатків на науку становить 0,5% ВВП, зокрема по загальному фонду – 0,4%. Стільки ж було у 1997 році, тобто до прийняття Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (1998 р.), який зафіксував гарантії держави фінансувати науково-технічну сферу в обсязі не менше 1,7% ВВП.